

Sprawozdanie

Wydziału krajowego, o krajowej sprzedaży soli.

Wysoki Sejmie!

W załatwieniu sprawozdania Komisji solnej o organizacyi sprzedaży produktów solnych pod zarządem kraju, powziął wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 12 lutego 1897 następujące uchwały.

I. Sprawozdanie Wydziału krajowego, o organizacyi sprzedaży soli warzonki Sejm przyjmuje do wiadomości.

II. Sejm upoważnia Wydział krajowy do zorganizowania w całym kraju sprzedaży soli dla bydła i pośrednictwa w dostarczaniu rolnikom kainitu kałuskiego, w części zaś zachodniej kraju, sprzedaży soli kamienniej a to w sposób analogiczny, jak Sejm określił cel i warunki objęcia w zarząd kraju sprzedaży soli topkowej w 59 wschodnich powiatach uchwałami z dnia 9 kwietnia 1892 r.

III. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby starał się zbadać powody zmniejszenia się konsumpcyi kainitu kałuskiego, pomimo uznanych powszechnie zalet tego środka nawozowego i ażeby starał się wyjednać u c. k. Rządu takie zmiany przepisów co do sprzedaży kainitu, ewentualnie takie ulgi w kosztach przewozu kainitu, ażeby używanie kainitu stało się dla rolników przystępniejszem niż jest dotąd.

IV. Sejm wyraża przekonanie, iż potrzebnem byłoby założenie w czasie jak najspieszniejszym powiatowych składów soli bydłowej w całym kraju.

Co do sprzedaży soli warzonki, zaznaczyć musimy dalszy i stały jej rozwój.

W roku bieżącym przyznał nam c. k. Skarb zwiększony kontyngent — na drugą połowę roku, tak, że w miesiącach od lipca do grudnia włącznie pobieramy na kredyt po 400 wagonów podczas gdy w pierwszej połowie roku, w której popyt za solą jest mniejszy, pozostał niezmienny kredyt do wysokości 350 wagonów miesięcznie.

Obecny kontyngent wynosi zatem 4.500 wagonów = 450.000 cetn. metr. rocznie.

Sól wa-
rzonka.

W jedenastu miesiącach r. 1897 pobraliśmy soli:

	z kontyngentu	za gotówkę	razem
w styczniu	35.000	2.444	37.444
w lutym	34.535	1.782	36.317
w marcu	32.719	2.336	35.055
w kwietniu	33.100	2.918	36.018
w maju	33.747	3.173	36.920
do przeniesienia	169.101	12.653	181.754

z przeniesienia	169.101	12.653	181.754
w czerwcu	33.287	3.434	36.721
w lipcu	40.000	3.192	43.192
w sierpniu	39.858	7.834	47.692
we wrześniu	38.336	3.974	42.310
w październiku	40.000	5.724	45.724
w listopadzie	40.000	6.227	46.227
razem	400.582	43.038	443.620

W miesiącach sierpniu i wrześniu nie wybraliśmy wyznaczonego kontyngentu 400 wagonów tylko dla tego, że niektóre saliny z powodów nieprzewidzianych nie mogły nam dostarczyć wyznaczonej ilości soli.

W miesiącach wiosennych nie wybraliśmy kontyngentu z powodu nie uregulowanego jeszcze popytu — jeżeli się jednak porówna ilość wogóle pobranej soli t. j. z kontyngentu i za gotówkę z ilością soli pobranej w analogicznych miesiącach w roku zeszłym, okaże się, że przewyższa ona wszędzie przyznany nam kontyngent 350 wagonów miesięcznie, do czego w roku zeszłym jeszcze nie doprowadziliśmy i że Zarząd przy dalszym staraniu prawdopodobnie już w roku następnym, pomimo pewnych trudności, jakie podobne uregulowanie poboru soli ze względu na bardzo różniący się popyt za solą, stosownie do pór roku przedstawia, w każdej salinie w każdym miesiącu wyznaczony kontyngent wyczerpie.

Wydział krajowy nie szczędzi w tym kierunku trudów i nawet kosztów, przede wszystkim bowiem chodzi nam o uniknięcie zarzutu, że nie wyczerpując całego kontyngentu szkodzimy interesowi c. k. Skarbu, który sól dla nas przeznaczoną trzyma w zapasie, i o uregulowanie poboru soli z każdej saliny w ten sposób, żeby nie spowodować nigdy nadprogramowego zastanowienia ruchu na salinie z tej przyczyny, że magazyny są zapełnione. Co do tego ostatniego, niewątpliwie dla należytej gospodarki na salinach najważniejszego punktu, stwierdzamy podobnie jak w roku zeszłym, że od czasu jak organizacja nasza należyście się rozwinąć mogła, żadna salina nie potrzebowała się tak jak się to w okresie przed dwoma laty często powtarzało, skarżyć, że z powodu zanadto małego poboru soli przez Wydział krajowy, zarządzać musi wbrew interesowi c. k. Skarbu robotników zastanowienie ruchu.

i Tworzenie filii sprzedaży soli po wsiach postępuje w należytem tempie. W latach zeszłych utworzone zostały przeważnie te filie, których utworzenie ze względu na stosunki komunikacyjne było najłatwiejszem — w roku obecnym przymuszano już zastępców do tworzenia filii w miejscach odleglejszych — na rok przyszły zostaną do utworzenia te filie, przy których zakładaniu w przeważnej części trzeba będzie poczynić zastępcy pewne ulgi, gdyż bez tego założenie takiej filii nie opłaca się. Wydział krajowy stwierdza podobnie jak w roku przeszłym, że coraz więcej kółek rolniczych i zwierzchności gminnych udaje się do Wydziału krajowego z prośbą o filie. Jeżeli w miejscu tem, z którego prośba pochodzi, znajduje się już przez zastępcę założona filia, w takim razie lojalność wobec zastępcy, który ma wprawdzie prawa, ale także i ciężkie obowiązki, nie pozwala na bezpośredni pobór przez żądającego soli ze saliny, wobec czego stara się Wydział krajowy, aby takie kółko lub zwierzchność otrzymywała sól od zastępcstwa po cenie najprzystępniejszej — jeżeli jednak zastępca filii nie założył, daje Wydział krajowy takiemu petentowi sól bezpośrednio ze saliny i zyskuje na tem dwojako, raz, że zwiększył ilość filii a powtóre, że zastępca dla którego także bezpośrednio utworzenie filii nie jest ani wygodnem ani korzystnem, z samej obawy przed dalszą interwencją Wydziału krajowego, filie po wsiach z większym pośpiechem otwiera.

Wydział krajowy ma wszelkie prawo sądzić, że już w sprawozdaniu za rok przyszły będzie mógł zawiadomić Wysoki Sejm o istnieniu filii sprzedaży i soli we wszystkich wsiach, tem bardziej, że udzielenie nam przez c. k. Ministerstwo szesciomiesięcznego kredytu na sól, (o czem niżej) pozwala nam na energiczniejszą i skuteczniejszą w tym kierunku akcję.

Co się tyczy uregulowania i ujednostajnienia ceny soli w kraju mamy prawo również zaznaczyć stanowczy postęp. Zastępców, którzy obecnie są dostatecznie przekonani, że Wydział krajowy w obecnych stosunkach może ich dotkliwie ukarać za nadużycie, powstrzymuje obawa przed karą od popełniania nadużyć. Nie mówimy tu o tych, którzy

rozumiejąc intencję Wysokiego Sejmu z przekonania dążą do jak najlepszego uorganizowania sprzedaży w powierzonym im okręgu — a którzy niestety są w mniejszości.

Z zadowoleniem stwierdza Wydział krajowy, że ludność sama coraz lepszą kontrolę wykonywa, gdyż obecnie dochodzą do Wydziału krajowego skargi nawet na najmniejsze nadużycia, które z początku akcji i dawniej, ludność spokojnie znosiła. Pomimo wszystkich starań jednak okazał się w kilku miejscach chwilowy brak soli jak np. w Brodach i Buczaczn. Gdy w pierwszym wypadku udowodnioną została zła wola funkcyjarsza zastępstwa, został on skazany na zapłacenie 100 zł. na rzecz ubogich miejscowych, w drugim wypadku wykazały dochodzenia, że zastępstwo miało zapas dwunastodniowy, że poczyniło wszelkie kroki, aby do braku soli nie dopuścić i że nastąpił on z powodu braku wagonów, za który ani zastępstwo, ani krajowy Zarząd sprzedaży soli odpowiadać nie może. Zaniedbujących się w innych dwóch miejscach zastępców ukarał Wydział krajowy jednym usunięciem i uznaniem kaucej jego za przepadłą — drugiego karą 25 zł; dwóch innych zastępców, skazał Wydział krajowy na kary pieniężne za doprowadzenie do tego, że brak soli zagrażał.

Wypadki takie są nieuchronne, wobec tego, że dostawienie na czas soli do tylu miejsc, zależne jest już nietylko od zastępców składających się z rozmaitych żywołów, ale od wydarzeń elementarnych, od gorszej lub lepszej drogi, od przerwy komunikacji kolejowej, od większego ruchu towarowego na kolejach itp. Winić Zarządu sprzedaży soli o nie można, tem bardziej, że jest całe mnóstwo wypadków, które do wiadomości publicznej nie dochodzą, a w których Zarząd stanowczym wystąpieniem, nieszczędzeniem trudów i kosztów zapobiegł zagrażającemu brakowi soli. Niepożądane te wypadki miały jednak tę dobrą stronę, że udowodniły na nowo użyteczność naszej akcji — z chwilą bowiem, gdy zastępstwo naszemu z jakiegokolwiek powodu brakło soli, prywatni handlarze bezzwłocznie cenę soli podnosili.

Wydziałom powiatowym oddajemy w dalszym ciągu kontrolę nad zastępstwami w miarę tego, jak organizacja ich dochodzi do tego stopnia, że zajęcie się kontrolą ze strony Wydziałów powiatowych nie wymaga ani osobnych kosztów ani nie obciąża zanadto Wydziałów. We wszystkich swoich stosunkach z Wydziałami powiatowymi stara się krajowy Zarząd sprzedaży soli w interesie należytej kontroli o zupełne porozumienie. W wypadkach zmiany osób zastępców, mógł już obecnie krajowy Zarząd pozostawić całkiem wolną rękę właściwym Wydziałom powiatowym co do wyboru osoby zastępcy. Rozsyłane zawiadomienia do gmin, sprawią to, do czego krajowy Zarząd całą siłą dąży i co za najlepszą kontrolę uważa, t. j., że sama ludność poucza na o obowiązku sprzedawania przez zastępców soli po cenach oznaczonych przez Wydział krajowy, nie pozwoli się nikomu wyzyskiwać.

Z początkiem r. 1898 wchodzi w życie od dawnych lat już zamierzona zmiana organizacji c. k. salin, polegająca między innymi na tem, że kierownictwo sprzedaży soli przechodzi w ręce technicznych naczelników salin. Stosunki z dotychczasowymi c. k. urzędami sprzedaży soli nie obyły się w początkach naszej akcji bez pewnych kolizyj na niektórych salinach, łatwo dających się wytłumaczyć tem, że rzeczywiście urzędy te wobec ustawicznych skarg prywatnych handlarzy, z powodu naszej akcji wnoszonych, miały bardzo wiele nieprzyjemności i zachodów — w miarę jednak postępu organizacji utarły się te stosunki i nie pozostawiały w ostatnich czasach nic do życzenia. Nie wątpimy ani na chwilę, że i przy nowej organizacji stosunki te w niczem nie ucierpią, a wypowiadamy tę nadzieję na tej podstawie, że ile razy mieliśmy dotychczas sposobność zetknięcia się z technicznymi zarządami salin, widzieliśmy, że intencje Wysokiego Sejmu w sprawie solnej całkowicie rozumieją i doznawaliśmy od nich pomocy, o ile to tylko w granicach istniejących przepisów, było możliwe.

Sprawa zmiany formy topki i sposobu jej opakowania postępuje. Terminu, w którym zmiana ta nastąpi, nie podobna oznaczyć, lecz z wiadomych nam starań c. k. Władz skarbowych widać, że skuteczniona ona będzie tak prędko, jak tylko to możliwem się okaże.

Znany powszechnie wiosenny, niezwykle, wylew Czarnego Potoku w Kołomyi, przyniósł nam znaczną szkodę — zalał bowiem krajowy magazyn soli w mieście tem znajdujący się i zniszczył około 200 ctn. metr. soli. Udaliśmy się do c. k. Ministerstwa Skarbu z prośbą, aby wydało nam ilość soli równającą się ilości zatopionej za zwrotem kosztów rzeczywistych produkcji, i mamy nadzieję, że prośba ta będzie pomyślnie załatwioną. W ten sposób strata nasza z dwóch tysięcy kilkuset zł. zredukuje się do kilkuset zł.

Sól kamienna. Wykonując wyżej przytoczone polecenie Wysokiego Sejmu wystaraliśmy się o przyznanie nam przez c. k. Skarb kredytu na sól kamienną w wysokości 500.000 zł., odpowiadającej rocznej ilości około 100.000 ctn. metr. soli kamiennej, która według naszych obrachowań przedstawia całą roczną konsumpcję 15 powiatów zachodnich kraju. Ponieważ już po przyznaniu nam trzecziesięcznego kredytu wnieśliśmy do c. k. Ministerstwa Skarbu prośbę o sześciomiesięczny kredyt, który został nam też przyznany, ostateczne załatwienie tej sprawy ściągnęło się o tyle, że „warunki“, pod którymi mamy sól kamienną, bydłęcą i kainit na kredyt pobierać nie są jeszcze ułożone. Mamy jednak nadzieję, że nastąpi to w najbliższym czasie, tak, że już z początkiem roku 1898 będziemy mogli rozpocząć sprzedaż soli kamiennej we wszystkich powiatach, sól tę konsumujących.

Wszelkie kroki przygotowawcze są poczynione. Dnia 23 marca 1897 do L. 18497 zamianował Wydział krajowy pełnomocników dla poboru soli z tych salin dla Bochni, p. Gabryela Lipskiego, b. prefekta internatu dublańskiego, a przedtem pełnomocnika do poboru soli krajowej w Delatynie, dla Wieliczki p. Władysława Hordyńskiego b. urzędnika krajowych składów publicznych we Lwowie, z których pierwszy objął posadę d. 19 kwietnia, drugi d. 15 czerwca 1897. Przez ten czas badał krajowy zarząd sprzedaży soli stosunki handlu solą kamienną na miejscu w powiatach, przez komisye z Zarządu wysyłane, pełnomocnicy zaś zapoznawali się, ze spedycją soli kamiennej i nabywali praktycznych wiadomości przy przesyłaniu kilku wagonów tej soli, które u Wydziału krajowego zamówione zostały. Ponieważ więc stosunki handlu solą po powiatach są Zarządowi obecnie znane, a aparat spedycyjny gotów, może Zarząd po otrzymaniu ostatecznej decyzji co do kredytu, w porozumieniu z Wydziałami powiatowymi, zastępstwa sprzedaży soli w krótkim czasie otworzyć i urządzić je w myśl wskazówek danych nam przez Wysoki Sejm wspomnianą wyżej uchwałą.

C. k. koleje państwowe urządziły w zachodniej części kraju kilka składów soli na stacyach kolejowych, powierzając sprzedaż jej swoim organom. Dążeniem c. k. kolei państwowych było usunięcie spedycji kołowej soli i przysporzenie przez to dochodów za przewóz soli. Magazyny te jednak nie mogły należycie rozwijać się, choć niektóre z nich wcale poważne ilości soli sprzedawały. W rękach krajowego zarządu sprzedaży soli mogłyby one przyczynić się do zwiększenia spedycji kolejowej, zapewniając zarazem lepszy rozwój organizacji krajowej. Dla tego też udajemy się równocześnie do c. k. kolei państwowych, z propozycją, aby nam magazyny już założone odstąpiły, a zarazem pozwoliły na założenie na innych stacyach kolejowych, w tym celu upatrzonych, nowych magazynów. Mamy wszelką nadzieję że sprawa ta zostanie pomyślnie dla nas załatwioną, wobec tego, że u c. k. kolei państwowych spotkaliśmy się przy sposobności dotychczasowych naszych kroków z wszelką gotowością popierania akcji przez Wysoki Sejm zarządzanej.

Jest obecnie w c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu rozbieganą kwestya, czy nie należałoby soli kamiennej wydawać w jednym tylko gatunku o przeciętnej cenie. Obecnie sprzedają c. k. saliny w Wieliczce i Bochni sól szybikową po 10 zł. za centnar, sól zieloną po 8 zł. 90 ct. za centnar i sól spyzową po 8 zł. 50 ct. za centnar. Sól zielonej wydają saliny bez porównania więcej niż soli szybikowej — tymczasem w handlu soli zielonej nigdzie spotkać nie można. W czasie od wydania jej ze saliny a dostania się do ręki konsumenta

przemienia się ona z zyskiem dla pośrednika — przeszło 100 zł. na wagonie, a z taką samą stratą dla konsumenta w sól szybikową o najwyższej cenie. Zrównanie gatunku soli położyłoby tamę tej spekulacji i ułatwiłoby bardzo uregulowanie i ujednostajnienie ceny soli kamiennej — dla tego też wyczekujemy decyzji c. k. Władz skarbowych z wielkiem zainteresowaniem.

Sól bydlęca.

Załączony odpis ogłoszenia, które umieściliśmy we wszystkich dziennikach krajowych i tygodnikach fachowych rolniczych dowodzi, że Wydział krajowy w myśl polecenia Wysokiego Sejmu pozakładał powiatowe składy soli bydlęcej. Składy te wypotrzebowały dotychczas 2.900 centn. metr. soli bydlęcej a ruch jaki się w nich w ostatnich objawił czasach daje zapewnienie, że sprzedaż soli bydlęcej rozwinię się należycie.

Oczywiście jest Wydział krajowy gotów utworzyć wszędzie tam skład, gdzie tylko okaże się potrzeba i ma nadzieję, że liczba tych składów tak się pomnoży, by artykuł ten, tak dla rolników potrzebny stał się każdemu przystępnym.

Na razie odezwały się z samego początku głosy, kwestyonujące dobroć i wydajność tej soli, a zarazem zarzucające jej, że po użyciu jej bydło kaszle, dostaje pryszczów na języku, biegunki etc. Rozbiór chemiczny soli bydlęcej, dokonany na polecenie Wydziału krajowego, wykazał, że sól ta zawiera 94% czystej soli kamiennej, reszta zaś składa się z 2% gliny i piasku, 1 1/2% chlorku wapiennego, 1 1/2% siarkanu sodowego i około 1% tlenku żelaza i piołunu, dodanych do soli celem jej zdenaturowania. Wszelkie objawy wyżej wymienione mogłyby pochodzić z zanadto wielkich dawek — dla tego też podał Wydział krajowy w ogłoszeniu pouczenie, jak sól bydlęca ma być zadawaną i stara się, aby w drodze publicystycznej, szczególnie w popularnych wydawnictwach były podane uwagi co do używania soli bydlęcej.

W 22 składach powiatowych oznaczył Wydział krajowy cenę na 6 1/2 ct. w jednym (w Borszczowie) na 7 ct. W wielu miejscach cena fiskalna soli wraz z kosztami dostawy przenosi naznaczoną przez Wydział krajowy cenę sprzedaży. Wydział krajowy zawiadomił też zastępców, że nadwyżkę kosztów zwróci im, pragnąłby bowiem jak najusilniej rozwinąć ten handel. Gdy c. k. koleje państwowe, czego się spodziewamy, udzielą nam na niektórych stacjach miejsca w magazynach na sól bydlęcą, tak, że będziemy mogli wykorzystać całowagonowy fracht: potrzeba dopłacania do soli odpadnie w bardzo wielu z tych wydatków.

Ten sam skutek dla wielu relacji będzie mieć założenie przez c. k. Skarb miejsca sprzedaży soli bydlęcej po cenie fiskalnej w Kałuszu. Przeważna część powiatów wschodnich będzie nabywała sól w Kałuszu, a mając ją taniej o cały koszt dostawy z Dobromila do Kałusza, będzie mogła więcej z tej soli korzystać. C. k. Władze skarbowe poczyniły już kroki, celem wyrabiania soli bydlęcej w Kałuszu. Obecnie odbywają się rokowania w sprawie dostarczania soli bydlęcej z Kaczyki do Kałusza, zamiast wyrabiania jej w Kałuszu.

Założenie składu soli w Kałuszu, urządzenie magazynów na niektórych stacjach i kwestya praktyczniejszych worków na sól bydlęcą, którą Wydział krajowy prawdopodobnie z korzyścią dla krajowych producentów worków, rozwiąże, powinny się przyczynić silnie do rozwoju handlu solą bydlęcą.

Kredyt udzielony nam na sól bydlęcą wynosi 200.000 zł. i choć „warunki” również jeszcze nie zostały zredagowane, rozpoczęliśmy handel bez względu na pewne straty funduszu, nie chcieliśmy bowiem, aby hodowcy tej jesieni byli pozbawieni potrzebnej im dla hodowli soli.

Uchwałą z d. 27 sierpnia b. r. L. 54.502 postanowił Wydział krajowy udzielić powiatom, które najwięcej na brak odpowiedniej paszy dla bydła w roku bieżącym ucierpiały, zasiłku w soli bydlęcej, bezpłatnie do najbliższych, siedzib Wydziałów powiatowych, stacyj kolejowych dostarczonej.

Otrzymały zatem powiaty :

1. Bohorodczany	25 ctn. m.
2. Kolbuszowa	25 "
3. Kołomyja	20 "
4. Mielec	25 "
5. Nisko	25 "
6. Rudki	10 "
7. Tarnobrzeg	25 "
8. Żółkiew	20 "
9. Żydaczów	25 "
razem	<u>200 ctn. m.</u>

Kainit.

Najważniejszą przeszkodą rozpowszechniania się kainitu, była jak się okazało, jego do niedawna obowiązująca za wysoka cena, od czasu bowiem, jak c. k. Rząd zniżył cenę kainitu z 1 zł. na 70 ct. za centnar metr. konsumcy kainitu znacznie się zwiększyła.

Badając dalej kwestyę kainitu doszedł Wydział krajowy do przekonania, że prawdziwe rozpowszechnienie się jego nastąpi dopiero wtedy, gdy mała własność będzie chciała i mogła bez trudności używać go.

W tym celu postanowił Wydział krajowy po pierwsze, wydać popularnie napisaną broszurkę o używaniu kainitu z odpowiednimi wskazówkami a zarazem założyć liczne składy kainitu, w których bez trudności i bez nadmiernych formalności ludność kainit nabywaćby mogła. Broszurkę oddano do opracowania prof. Pomorskiemu z Dublan (co też już uskutečnił), równocześnie zaś zajęł się krajowy Zarząd sprzedażą soli zakładaniem składów. Tu jednak okazały się pewne trudności. Kainit rozchodzi się tylko w większych ilościach w dwóch porach roku t. j. w późnej jesieni i wcześniej na wiosnę. Jeżeli ma on się rozchodzić w odpowiedniej, życzeniu Zarządu ilości, powinny koszta utrzymywania go na składzie być jak najmniejsze — tymczasem utrzymywanie składu przez cały rok dla dwóch krótkich sezonów odbytu koszta te nadmiernie podnosiły. Wydział krajowy pragnął zatem urządzić składy kainitu wraz ze składami solnymi, rachując, że prowizya pośrednika zredukuje się do należytej wysokości. Ponieważ jednak takiego łączenia składu kainitu z innymi gatunkami produktów solnych wzbraniają wyraźnie przepisy skarbowe, udał się Wydział krajowy przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu we Lwowie do c. k. Ministerstwa, z prośbą o wyjątkowe zezwolenie Wydziałowi krajowemu, który przyjmował zupełną gwarancyę, że nadużycia żadne popełniane nie będą, na łączenie składów kainitu ze składami innych soli. Dnia 27 października b. r. otrzymaliśmy zawiadomienie, że c. k. Ministerstwo skarbu odniosło się do c. k. stacyi doświadczalnej chemicznej we Wiedniu z wezwaniem „do oświadczenia się, czy wobec zachodzącej obawy mieszanja w handlu kainitu z solą jadalną i bydłą nie należałoby kainitu denaturować za pomocą farbownika”. Wydelegowany do Wiednia dla wzięcia udziału w Konferencyi Wydziałów krajowych w sprawach podatkowych Szef Departamentu II-go, czynił starania w c. k. Ministerstwie skarbu celem uzyskania innego postanowienia, uzyskał jednak tylko obietnicę, że c. k. Ministerstwo pozwoli na łączenie składów kainitu ze składami soli warzonki we wschodniej Galicyi. Będziemy czynić zatem, co będzie można, aby już na wiosenną kampanię kainitową składy takie funkcjonowały.

Na wniosek krajowej stacyi chemiczno-rolniczej w Dublanach, ze względu, na to, że używanie kainitu w połączeniu z żużłami Thomasa jest w przeważnej części wypadków bardzo wskazane, zobowiązaliśmy polecione nam przez tę stacyę jako najodpowiedniejsze zastępstwo fabryk morawskich i czeskich we Lwowie do zakładania składów żużli Thomasa tam, gdzie Wydział krajowy skład kainitu założy. W ten sposób będzie miał każdy rolnik obydwaj materiały nawozowe pod ręką.

Na wniosek wyżej wymienionej stacyi udzieliliśmy pewną ilość kainitu za darmo do doświadczeń przez tę stacyę w rozmaitych częściach kraju zarządzonych.

Kredyt na kainit, przynany nam już w zasadzie wynosi 30.000 zł.

Zamknięcie rachunkowe za r. 1896 nie mogło być ukończone przed zamknięciem ubiegłej Sesy Sejmowej i dla tego nie mogliśmy go przedłożyć Wysokiemu Sejmowi. Na podstawie przypuszczalnego rachunku zawiadomiła wtedy Komisya solna Wysoki Sejm w swoim sprawozdaniu, że czysty dochód, o który niedobór się zmniejszy, wynosić będzie około 15.000 zł. Z zadowoleniem stwierdzamy, że zamknięcie rachunkowe wykazało 18.000 zł. czystego dochodu.

Rubryki dochodów i wydatków przedstawiają się jak następuje:

Dochody.

1. Dochód brutto ze sprzedaży soli warzonki . . .	160.870 złr. 10 ct.
2. Odsetki od zapasowego kapitału	22.384 „ 89 „ 183.254 złr. 99 ct.

Wydatki.

1. Zużycie nieruchomości . . .	200 złr. — ct.
2. „ „ ruchomości . . .	534 „ 22 „
3. Płace urzędników . . .	26.258 „ 83 „
4. Remuneracya i noworoczne	2.788 „ 13 „
5. Koszta podróży . . .	3.593 „ 30 „
6. Utrzymanie i najem magazynów	1.053 „ 76 „
7. c. k. Rządowi 2 ct. od centn: za wyniesienie . . .	8.215 „ 42 „
8. Koszta spedycyi soli . . .	107.469 „ 67 „
9. Frachty kolejowe . . .	8.330 „ 80 „
10. Bonifikacya i opusty . . .	860 „ 72 „
11. Odszkodowanie za sól . . .	50 „ 30 „
12. Opał i oświetlenie . . .	99 „ 35 „
13. Porta i telegramy . . .	1.182 „ 37 „
14. Potrzeby kancelaryjne (papier, księgi rachunkowe, druki i inne potrzeby kancelaryjne) . . .	699 „ 40 „
15. Rozmaite wydatki (koszta manipulacyjne w stosunku z pocztową, kasą oszczędności, i inne drobne wydatki)	1.372 „ 75 „
16. Stemple	2.546 „ — „ 165.255 zł. 02 ct.
Nadwyżka dochodu z obrotu solą w r. 1896	17.999 zł. 97 ct

Kwota niedoboru wynosiła zatem z końcem 1896 roku 39.464 zł. 65 ct. w. a.

Za pierwszych dziesięć miesięcy r. 1897 możemy już obecnie podać Wysokiemu Sejmowi wyniki. Przedstawiają się one jak następuje:

Dochody:

1. Dochód brutto ze sprzedaży soli 132.531 złr. 70 ct.
2. Odsetki od zapasowego kapitału 19.133 „ 48 „ 151.665 złr. 18 ct.

Wydatki:

1. Zużycie nieruchomości . . .	150	złr.	—	ct.
2. „ „ ruchomości . . .	381	„	44	„
3. Płace urzędników . . .	22.510	„	52	„
4. Remuneracye i noworoczne	1.544	„	—	„
5. Koszta podróży . . .	5.543	„	84	„
6. Utrzymanie i najem magazynów . . .	544	„	80	„
7. C. k. rządowi 2 ct. od ctn. metr. za wyniesienie . . .	6.412	„	64	„
8. Koszta spedycyi soli . .	89.394	„	28	„
9. Frachty kolejowe . . .	3.086	„	03	„
10. Bonifikacya i opusty . .	526	„	42	„
11. Odszkodowanie za sól . .	199	„	—	„
12. Opał i oświetlenie . . .	5	„	—	„
13. Porta i telegramy . . .	868	„	40	„
14. Potrzeby kancelaryjne (papier, książki, druki etc.) .	565	„	13	„
15. Rozmaite wydatki (koszta sądowe, legalizacye, adaptacya lokali biurowych i inne drobne)	319	„	79	„
16. Stemple	2.264	„	—	„
17. Strata na zatopionej soli i inne odpisy	3.635	„	13	„
18. Sól bydłęca udzielona bezpłatnie powiatom . . .	793	„	50	„
				<u>138.743 złr. 92 ct.</u>

Nadwyżka dochodu z obrotu solą w czasie
od 1-go stycznia 1897 do

31-go października 1897 . . . . . 12.921 złr. 26 ct.

Niedobór zmniejszył się więc o kwotę 12.921 złr. 26 ct. tj. do kwoty 26.543 złr. 39 ct., która to kwota, wobec zwiększonego dochodu z procentów zapewnionego nam przez udzielenie sześciomiesięcznego kredytu z pierwszą połową roku 1898 umorzona zostanie.

W ten sposób obliczenia Wydziału krajowego zgodne z obliczeniami sejmowej komisji solnej, że niedobór zniknie w przeciągu 3—4 lat, znajdują zupełne potwierdzenie.

Dochód tegoroczny, który zwiększył się jeszcze dochodem za dwa ostatnie miesiące i prawdopodobnym dochodem z przyznania nam odszkodowania za zatopioną w Kołomyi sól, jest dlatego mniejszy od dochodu roku zeszłego, ponieważ w tym roku organizacya składów soli bydłczej i wszelkie kroki poczynione w sprawie organizacyi sprzedaży soli kamiennej i kainitu pociągnęły za sobą znaczne wydatki, nie przyniosły zaś jeszcze żadnego dochodu. Oprócz tego udzielone zapomogi w soli bydłczej przyczyniły się także do zmniejszenia kwoty czystego zysku niemniej i to, że krajowy Zarząd sprzedaży soli przy udzielaniu bonifikacyi za tworzenie filii śmieiej postępował.

Oprócz przyjętych dwóch nowych pełnomocników do poboru soli na salinach w Wieliczce i Bochni o czem wyżej wspomnieliśmy, nie nastąpiła żadna zmiana w pierwotnie ustanowionym etacie co do ilości zajętych funkcyj-

naryuszów, miejsca bowiem p. Władysława Borysławskiego, który zmarł i p. Włodzimierza Zawadzkiego, który ustąpił, zajęli pp. Artur Festenburg i Andrzej Kociatkiewicz.

Petycje gminy Dobrowlany i Chocin o bezpłatny pobór surowicy załatwiło c. k. Ministerstwo skarbu odmownie, o czym zawiadomieni zostaliśmy o pobór odezwaniami c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 6 września 1897, l. 9974 i 9975. surowicy

Rozwój krajowej sprzedaży soli wydaje się wobec tego, co wyżej przytoczyliśmy, w każdym kierunku zapewnionym.

Jeżeli możemy to po tylu rozmaitych przejściach, obecnie śmiało stwierdzić, zawdzięczamy to poparciu c. k. Władz skarbowych tak centralnych jak i krajowych. Ostatnim wyrazem tego poparcia jest przyznanie Wydziałowi krajowemu zwiększonego kontyngentu soli warzonki i przyznanie sześciomiesięcznego kredytu zamiast dotychczasowego trzechmiesięcznego.

Jest to taką pomocą do uzupełnienia organizacji sprzedaży soli w duchu intencji Wysokiego Sejmu, że od tej chwili nową fazę rozwoju tej organizacji datować należy.

Uważamy też sobie za obowiązek podziękować na tem miejscu c. k. Władzom skarbowym za udzielenie nam takiego poparcia.

Kończąc wnosi Wydział krajowy:

Wysoki Sejm raczy przyjąć sprawozdanie to do wiadomości.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkiem Księstwem: Krakowskiem.

We Lwowie, dnia 1 grudnia 1897.

Marszałek krajowy:

St. Badeni m. p.

Sprawozdawca:

Romanowicz m. p.

Członek Wydziału krajowego.

Alegat I do sprawozdania LW. 72.095/97.

Sól dla bydła

Krajowy Zarząd sprzedaży soli

(przy Wydziale krajowym)

WE LWOWIE

zawiadamia, że urządził we wszystkich powiatach kraju po jednym głównem Zastępstwie sprzedaży soli dla bydła — a mianowicie:

L. porz.	Powiat	Miejscowość	Z s t ę p c a	Cena za 1 kg. ct. w. a.
1	Biała	Biała	Dubowski Leon	6 ¹ / ₂
2	Bóbrka	a) Bóbrka	Bunikiewiczowa Mar.	6
3	Bochnia	b) Chodorów Bochnia	a) Kraj. Biuro spedycyi soli b) Korybski & Spka	6 6
4	Bohorodeczany	Bohorodeczany	Rappaport & Szapira	6
5	Borszczów	Borszczów	Michalewski Edward	7
6	Brody	Brody	Haładewicz Franciszek	6
7	Brzesko	Brzesko	Baltaziński Kazimierz	6
8	Brzeżany	Brzeżany	Krohn Dawid	6 ¹ / ₂
9	Brzozów	Brzozów	Mariniowa Aniela & Spka	6 ¹ / ₂
10	Buczacz	Buczacz	Burzyński Mieczysław	6 ¹ / ₂
11	Chrzanów	Chrzanów	Wydział powiatowy	6
12	Cieszanów	Lubaczów	Wołoszczak Jan	6
13	Czortków	Czortków	Weissman Jakób	6 ¹ / ₂
14	Dąbrowa	Dąbrowa	Nowak Józef	6
15	Dobromil	Dobromil	Krajowe Biuro spedycyi soli	6
16	Dolina	Dolina	Krajowe Biuro spedycyi soli	6
17	Drohobycz	Drohobycz	Krajowe Biuro spedycyi soli	6
18	Gródek	Gródek	Bernaczek Aniela	6
19	Gorlice	Gorlice	Magistrat miasta	6
20	Grybów	Grybów	Czapliński Antoni	6

L. porz.	P o w i a t	Miejscowość	Z a s t ę p c a	Cena za 1 kg. ct. w. a.
21	Horodenka	Horodenka	Neumann Abraham	6 ¹ / ₂
22	Husiatyn	Husiatyn	Czerska Łucya	6 ¹ / ₂
23	Jarosław	Jarosław	Klecan Józef Bronisław	6
24	Jasło	Jasło	Reich Izaak	6
25	Jaworów	Jaworów	Wydział powiatowy	6
26	Kałusz	Kałusz	Krajowe Biuro spedycyi soli	6
27	Kamionka	Kamionka	Wydział powiatowy	6 ¹ / ₂
28	Kolbuszowa	Kolbuszowa	Weiss Mojżesz	6
29	Kołomyja	Kołomyja	Miziewicz & Spka	6
30	Kossów	Kossów	Krajowe Biuro spedycyi soli	6 ¹ / ₂
31	Kraków	Kraków	Związek handlowy kółek rolniczych (ul. Pijarska 4).	6
32	Krosno	Krosno	Hirschfeld & Sokal	6
33	Limanowa	Limanowa	Klimek Jan	6
34	Lisko	Lisko	Langsam Izaak	6
35	Lwów	Lwów	a) Związek handl. kółek rolniczych (ul. Pańska 21). b) Menkes Kretz (plac Gołuchowskich l. 7)	6
36	Łańcut	Łańcut	Cetnarski Jan	6
37	Mielec	Mielec	Hermele Izrael	6
38	Mościska	Mościska	Powiatowe Tow. handlowe.	6
39	Myślenica	Myślenice	Kółko rolnicze	6
40	Nadwórna	a) Nadwórna b) Delatyn	Hirsch Feibisz Krajowe Biuro spedycyi soli	6 6
41	Nisko	Nisko	Korecki Leon	6 ¹ / ₂
42	Nowy Sącz	Nowy Sącz	Związek handl. dla Towarz. i kółek rolniczych	6
43	Nowy Targ	Nowy Targ	Wydział powiatowy	6 ¹ / ₂
44	Pilzno	Pilzno	Winiarski Julian	6
45	Podgórze	Podgórze	Brajer Karol	6
46	Podhajce	Podhajce	Sonnenschein, Laufer i Brück	6 ¹ / ₂
47	Przemyśl	Przemyśl	Sieroszevska & Mahler	6
48	Przemyślany	Przemyślany	Zastępstwo kraj. pod nadzorem Wydziału powiatowego	6 ¹ / ₂
49	Rawa	Rawa	Skotnicki Antoni	6
50	Rohatyn	Rohatyn	Magistrat miasta	6 ¹ / ₂
51	Ropczyce	a) Dębica b) Sędziszów	Powiatowe Towarz. handl. Wachtel Izaak	6 6
52	Rudki	Rudki	Tursa Franciszek	6
53	Rzeszów	Rzeszów	Schneeweiss Boes	6
54	Sambor	Sambor	Zarząd pow. Towarz. kółek rolniczych	6
55	Sanok	Sanok	Bernstein Izrael	6
56	Skałat	Skałat	Pudles Dawid	6 ¹ / ₂
57	Śniatyn	Śniatyn	Melzer & Freilich	6 ¹ / ₂
58	Sokal	Sokal	Byk Eisik	6
59	Stanisławów	Stanisławów	Horoszkiewicz Stanisław	6
60	Stare miasto	Stare miasto	Erlbaum Leib	6
61	Stryj	Stryj	Wydział powiatowy	6
62	Strzyżów	Dobrzeczków	Kółko rolnicze	6

L porz.	P o w i a t	Miejscowość	Z a s t ę p c a	Cena za 1 kg. ct. w. a.
63	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	Laufer Ntissen	6
64	Tarnopol	Tarnopol	Wydział powiatowy	6 ¹ / ₂
65	Tarnów	Tarnów	Kozubowski Stanisław	6
66	Tłumacz	Tłumacz	Kółko rolnicze	6
67	Trembowla	Trembowla	Leszczyszak Kasjan	6 ¹ / ₂
68	Turka	Turka	Rand Abraham	6 ¹ / ₂
69	Wadowice	Wadowice	Towarz. rolnicze zaliczkowe	6
70	Wieliczka	Wieliczka	Powiatowe Towarz. handlowe	6
71	Zaleszczyki	Zaleszczyki	Pawłowski Zygmunt	6 ¹ / ₂
72	Zbaraż	Zbaraż	Wydział powiatowy	6 ¹ / ₂
73	Złoczów	Złoczów	Schorr Mendel	6
74	Żółkiew	Żółkiew	Gorecki Antoni	6
75	Żydaczów	Żydaczów	Steif Chaim	6 ¹ / ₂
76	Żywiec	Żywiec	Babilonek Andrzej	6

W miarę rozwijającego się popytu będzie krajowy Zarząd sprzedaży soli tworzył tyle Zastępstw, względnie filialnych składów soli dla bydła, ile potrzeba wskaże.

W zastępstwach już utworzonych, jakoteż w tych, które Zarząd w dalszym ciągu utworzy, nabywać może każdy hodowca sól dla bydła w takiej ilości, jakiej mu potrzeba, pod warunkiem jednak, że sól ta użytą będzie tylko do karmienia bydła; skutkiem czego też tylko hodowcom bydła odsprzedawaną być może.

Używanie tej soli do innych celów będzie karane przez c. k. Władze skarbowe.

Kupujący mniejszą ilość niż pół centnara metr. otrzymują sól nieopakowaną, mają zatem sami dostarczać materiału do opakowania.

Zarząd gotów jest dostarczyć soli tej także bezpośrednio zamawiającym hodowcom.

Mogłoby to być korzystnym tylko wtedy, gdyby kilku większych odbiorców soli pragnęło sprowadzić ją całym wagonem do którejkolwiek ze stacyj kolejowych, aby w ten sposób korzystać z niższej taryfy kolejowej. W takim razie należy porozumieć się wprost z Zarządem, który zamówienie bezzwłocznie wykona.

Sól bydłeca, którą zastępstwa mają na sprzedaż, składa się z 99¹/₄% zmielonej soli kamiennej, ¹/₄% piołuniu i ¹/₂% tlenku żelaza.

Dodatki te są zupełnie nieszkodliwe.

Wydział krajowy stwierdza to na podstawie długoletnich doświadczeń, poczynionych przez hodowców w innych krajach monarchii i w Niemczech.

Zarząd zwraca uwagę P. T. hodowców, że przeciętna dawka soli wynosi na jeden dzień i jedną sztukę:

a) dla buhajów i wołów opasowych	40—60 gramów
b) dla wołów roboczych	30—40 "
c) dla krów	20—30 "
d) dla jałownika	10—20 "
e) dla owiec i kóz	2—6 "
f) dla świń	3—10 "
g) dla koni	10—20 "

Przed użyciem należy sól dobrze wymięszać — nawet przesiać przez rzeszoto i starać się o to, ażeby każda sztuka bydła otrzymała swoją porcję t. j. aby jedna sztuka nie dostała za mało, druga zaś za dużo soli — nadmierna bowiem ilość soli może działać szkodliwie na organizm zwierzęcy.

Krajowy Zarząd sprzedaży soli
(Wydział krajowy we Lwowie).

